

KVALITETSREDOVISNING FÖRSKOLA LÄSÅRET 2006/2007

FÖRUTSÄTTNINGAR

Verksamheten har bedrivits vid 22 förskoleenheter med tillhörande familjedaghem, 3 öppna förskolor och 2 allmänna förskolor med särskild språkinriktning. För varje förskoleenhet har en förskolechef ansvarat. Vid tre av enheterna har man delat ledarskap.

Antal barn, som beräknas utifrån det genomsnittliga antalet från två mättillfällen, mars och september, har ökat med 49 barn sedan 2006.

Antal avdelningar i åldersgruppen 1-3 år, där barnantalet är 15 barn och därmed överstigen 14 barn/avdelning utgörs av 6 avdelningar av totalt 57 avdelningar, vilket är en minskning med 10 % i jämförelse med mars 2007.

Antal avdelningar som understiger 14 barn/avdelning är 23 avdelningar. För åldersgruppen 4-5 år är det ingen avdelning av totalt 27 avdelningar där barnantalet överstiger 18 barn och antal avdelningar som understiger 18 barn/avdelning är 15 avdelningar.

Andelen flerspråkiga barn är 58 %. En minskning av antalet barn i Tensta/Hjulstas förskolor där de flesta barnen är flerspråkiga och en ökning av antalet barn i Spånga förskolor där de flesta barn är enspråkiga svenska barn är förklaringen till den procentuella minskningen totalt i stadsdelens förskolor.

Antal barn

Andel flerspråkiga barn

År 2005	År 2006	År 2007	År 2005	År 2006	År 2007
1 990 barn	2 046 barn	2095	62 %	64%	58%

Behörig personal

Vid stadsdelens smågruppsavdelningar, som är avsedda för barn i behov av särskilt stöd, finns också utbildade specialpedagoger. Andelen förskollärare är 44,5 %, vilket är en ökning med 1,3 % jämfört med föregående år. Den positiva avvikelsen tror vi bland annat kan bero på stadsdelens medvetna satsning på kompetensutveckling av förskolans medarbetare, som bidrar till att stadsdelens förskoleverksamhet är attraktiva arbetsplatser.

År 2004	År 2005	År 2006	År 2007
39,0 %	37,4 %	43,2%	44,5%

Personaltäthet. Antal barn i genomsnitt per anställd årsarbetare verksamma i barngrupp.

År 2004	År 2005	År 2006	År 2007
5,1 barn	5,0 barn	4,8	4,7

KVALITETSARBETET

I arbetet med att formulera mål, beskriva arbetssätt, följa upp resultat, analysera och ta fram tydliga och relevanta åtaganden för brukarna, har varje enhet haft dialog med avdelningsledningen samt genom besök av utvecklingsstrateg på de 23 enheterna (och vid regelbundna förskolechefsmöten). Förslag till åtagande bedöms i dialog med enheten av avdelningsledningen innan de som en del i enhetens verksamhetsplan fastställs. Enheternas kvalitetsredovisningar utgör underlag för nästkommande års verksamhetsplan.

Samtliga förskolor har följt stadens skrivanvisningar och använt den skrivmall som finns tillgänglig för kvalitetsredovisningen. Förskolornas kvalitetsredovisningar i år håller generellt en högre kvalitet än föregående år. Medvetenheten om styrdokumentens betydelse för förskolans uppdrag är hög. Områden med låg måluppfyllelse beskrivs som självklara utvecklingsområden. Målen är uppföljningsbara men resultat och analysdel bör utvecklas vidare. Den beskrivande texten om arbetssätt överväger och det blir svårt att se analysen av det uppnådda resultatet. Fortsatta satsningar på resultat och analysarbete krävs. Under nästkommande läsår är kvalitetsseminarier med avdelningsledning och förskolechefer samt dialog med stadsdelens nämndledamöter gällande förskolans kvalitetsredovisning inplanerade.

SAMMANFATTNING

Inom förskolan finns en hög ambitionsnivå och en stark vilja att utveckla verksamheten i den riktning som målen anger. Kvalitetsredovisningarna är överlag av högre kvalitet och mer genomtänkta än tidigare år. Ett förbättringsområde är att bedöma i vilken utsträckning målen har förverkligats samt vilka åtgärder för en ökad måluppfyllelse som kommer att vidtas.

Förskoleverksamheten ska vara utformad så att den möter varje barn utifrån olika behov och förutsättningar. Alla barn ska känna sig trygga under sin vistelse i förskolan och föräldrarna ska med förtroende kunna lämna sina barn i förskolan. För att uppnå detta krävs att inväpningsperioden är väl fungerande för alla inblandade, personal, barn och föräldrar. Stadsdelens förskolor strävar mot en högre tillgänglighet för brukarna och har under de senaste åren utvecklat detta arbete mycket noggrant. Varje förskola är unik i sin utformning av inväpningsperioden. Flexibilitet i organisationen, föräldradeltaktighet och föräldrainflytande är prioriterade områden för att resultatet ska bli så bra som möjligt för alla. Detta arbetssätt möjliggör för förskolan att se varje barns olika

förmågor och utgå från det kompetenta barnet. Förskolan kan stödja och utmana barnet att utveckla de kunskaper och erfarenheter som barnet redan har för att främja barnets livslånga lärande.

För målområdet "Normer och värden" har fokus legat på alla barns lika värde oberoende av kön, social eller etnisk bakgrund och en strävan att se olikhet som en tillgång. Barnens och personalens olika kulturella bakgrunder används och tas tillvara i verksamheterna.

I Skolverkets inspektionsrapport våren 2007 påpekades att stadsdelens förskolor inte uppfyllde de krav som ställs på en likabehandlingsplan. Bristen har åtgärdats genom att varje enhet upprättat sin egen likabehandlingsplan. Arbetet med likabehandlingsplanerna kommer under året att prioriteras och utvecklas.

Synen på det kompetenta, nyfiket utforskande och kunskapssökande barnet genomsyrar målområdet "Utveckling och lärande." Förskolorna har medvetet satsat på kompetenshöjande insatser inom området och detta har gett tydliga resultat. Verksamheterna synliggör det pedagogiska innehållet genom en tydlig profil och inriktning för barns lärande. Goda exempel från väl utvecklade områden inom pedagogiska inne- och utemiljöer, språkutveckling, matematisk utveckling, natur och miljö, portfolio och pedagogisk dokumentation noteras. Måluppfyllelsen är hög, resultaten är tydligt beskrivna men analyserna kräver reflektionstid och dialog för att ytterligare utvecklas.

När det gäller det tredje målområdet, "Ansvar och inflytande" har tyngdpunkten legat på barnens förmåga att uttrycka sina åsikter och möjlighet att kunna påverka sin dagliga situation och att föräldrarna känner sig delaktiga och har inflytande över sina barns vardag. Förskolorna satsar medvetet på att utveckla detta område. Verksamheterna har blivit bättre på att hitta former för barns reella och föräldrars reella inflytande och flera olika modeller för arbetet redovisas. Varje förskola strävar efter sin egen framgångsrika modell. Förskolorna satsar medvetet på detta område.

Inom det slutliga målområdet "Samverkan" har fokus legat på att utveckla samarbetet så att övergången från förskola till grundskola ger barnet en trygg skolstart samt möjliggör ett fortsatt fokus på hur arbetet i de pedagogiska verksamheterna löper som en röd tråd under barnens/elevernas utbildningstid. Detta är ett av de stadsövergripande områden som prioriteras och fortsätter att utvecklas.

Förskolorna har ständigt en pågående samverkan mellan varandra i stadsdelen genom olika etablerade nätverk och andra utvecklade samverkansformer. Nya samverkansformer skapas och utvecklas utifrån verksamheternas behov.

För att bedöma måluppfyllelsen inom samtliga målområden har förskolan använt sig av olika analysverktyg och metoder såsom; pedagogisk dokumentation, portfolio, processinriktade individuella utvecklingsplaner, olika analys- och

observationsmodeller, barnintervjuer, samt språkutvecklingsanalys. Barnets utveckling under hela tiden i förskolan dokumenteras noggrant och finns som ett underlag inför övergången till förskoleklass. Förskolorna visar på en väl strukturerad dokumentation kring barns olika läroprocesser. Men återkopplingen till barnen och deras föräldrar som ett underlag för fortsatt planering av verksamheten är ett utvecklingsområde.

UPPFÖLJNING AV LÄROPLANENS ÖVERGRIPANDE MÅL

Verksamhetens mål återfinns i läroplanen för förskolan (Lpfö98), stadens förskoleplan, stadsdelens verksamhetsplan samt de mål och åtaganden som förskolorna formulerat i sina verksamhetsplaner.

Som ett övergripande mål för förskolan i stadsdelsnämndens verksamhetsplan 2007 angavs att "Barnens livslånga lärande grundläggs i förskolan. Tiden i förskolan ska vara rolig, stimulerande, trygg och utmanande. Ett lustfyllt lärande utvecklar barnens olika förmågor."

Målområden

Redovisningen följer de fyra målområden som lyfts fram i stadens anvisningar och beskriver för varje område arbetssätt, resultat samt bedömning och analys av måluppfyllelse.

- **Normer och värden**

Arbetssätt

En Likabehandlingsplan för förskolorna i Spånga-Tensta har arbetats fram av en förskolechefsgrupp. Därefter har varje enhet utarbetat sin egen likabehandlingsplan som kommer att följas upp och revideras i samband med nästa års kvalitetsredovisning. Personal, föräldrar och de stora barnen har varit delaktiga i framtagandet av likabehandlingsplanen. På arbetsplatsträffar och i arbetslagen diskuteras likabehandlingsplanen för att säkerställa dess omsättning i det dagliga arbetet.

Förskolorna arbetar utifrån ett öppet och demokratiskt klimat. Barnen får vara delaktiga i de dagliga rutinerna. De vuxna försöker att tillgodose alla barns behov och möta barnet på den nivå det befinner sig. Arbetet sker ofta i små grupper för att ge bättre utrymme för varje individ. Barnen uppmuntras att hjälpa varandra och att samarbeta. Pedagogerna deltar aktivt nära barnen i leken för att utveckla turtagande, samarbete och förmåga att kompromissa.

En utvärderingsrapport av projektet "Du och jag och vi två" som avslutades våren 2006, beräknas vara slutförd i december 2007. Programmet "Du och jag och vi

två”, som utarbetats av forskaren Kari Lamer från Oslo universitet i syfte att utveckla såväl personalens som barnens sociala kompetens, har en självklar plats i verksamheternas arbete. Programmet fokuserar på fem områden; empati och rolltagning, prosocialt beteende, självkontroll, självhävdelse och lek, glädje och humor. I här och nu situationer uppmärksammar pedagogerna det positiva som barnen gör och stärker det. Pedagogerna lyfter ständigt fram barnens positiva handlingar (prosociala beteende) som t ex att kunna lösa konflikter utan våld, hjälpa varandra, ta ansvar och kunna uttrycka sin mening och sina känslor.

Förskolorna fortsätter att utveckla genusarbetet. Pedagogerna arbetar medvetet med att vara goda förebilder för barnen i jämställdhetsarbetet. Genom att arbeta i mindre grupper ges flickor och pojkar samma möjlighet att komma till tals och att utvecklas.

Ett medvetet samarbete mellan förskolor i Spånga-Tensta prioriteras för att stärka barnens identitet och självkänsla och ta tillvara det mångkulturella i det vardagliga arbetet. Möjligheter att ge barnen förståelse för svenska och internationella kulturer i samband med firande/uppmärksammande av olika högtider och vid sång- och musiksamlingar är ständigt återkommande inslag i det pedagogiska arbetet.

Resultat

Förskolorna utvecklar arbetet med Likabehandlingsplanen konkret i verksamheterna. Enheternas likabehandlingsplaner följer strukturen; syfte, mål, åtgärder, uppföljning och revidering.

Arbetet med ”Du och jag och vi två” har tydligt implementerats i de flesta förskolor och är en självklar del i värdegrundsarbetet bland samtliga förskolor. Barnens sociala och emotionella kompetens har tydligt utvecklats. Detta har lett till en utveckling av metoder för observationer i barngrupperna och reflektion och diskussion om hur pedagogen vid utvecklingssamtalet kan synliggöra barnets sociala och emotionella utveckling.

Barnen kan samarbeta i leken och vågar prova nya utmaningar. Flertalet förskolor uttrycker att barnen har blivit lugnare, att de visar respekt för varandra och att de kan vänta på sin tur. Barnen är glada och känner sig trygga i gruppen. De lär sig visa hänsyn till varandra, hjälper varandra och uttrycker empati genom att trösta varandra när de är ledsna. Pedagogerna satsar mycket tid på att reflektera över sitt dagliga arbete vilket har ökat medvetenheten kring barnsyn och förhållningssätt.

En ökad förståelse och kunskap om det mångkulturella skapas genom att ta tillvara den kompetens som både personal, föräldrar och barn besitter. Enheterna strävar efter att integrera kulturmöten på ett naturligt sätt i det pedagogiska arbetet.

Barns olikheter ses som en tillgång. Pedagogerna har återkommande diskussioner och reflektioner kring allas lika värde i sina pedagoggrupper. Det inkluderande synsättet har ökat när det gäller att integrera alla barns olika behov i det pedagogiska arbetet. Ansökningarna till stadsdelens specialavdelningar har minskat.

Föräldrar uttrycker sig positivt om värdegrundsarbetet i verksamheterna bl a i de enkäter som förskolorna genomfört. Flera förskolor beskriver ett nära samarbete med föräldrarna när det gäller utvecklingen av värdegrundsarbetet. Förskolorna arbetar medvetet med att betona allas lika värde och jämlikhetsfrågor och försöker dagligen få med genusperspektivet i sitt arbete.

Bedömning och analys av målluppfyllelse

En mångårig och målmedveten satsning på värdegrundsfrågorna i stadsdelens förskolor har gett flera goda resultat. Positivt är att förskolorna så uthålligt och systematiskt fortsatt sitt utvecklingsarbete inom området barns sociala och emotionella kompetens. Verksamheterna genomsyras av synen på barn som kompetenta och utrustade med många olika förmågor.

De vuxnas förhållningssätt är ett tillåtande arbetssätt som bygger på alla barns lika rättigheter. Arbetet har lett till en högre medvetenhet i de vuxnas möten med barnen och också en ökad tilltro till barnens förmågor. Närvaron av vuxna som möter barnens utmaningar har gett en ökad trygghet bland barnen. Öppna och respektfulla möten gentemot varandra och barnens föräldrar bidrar till en ökad trygghet för barnens vistelse på förskolan.

Sannolikt har förskolornas medvetna värdegrundsarbete också haft stor betydelse för barn i behov av särskilt stöd.

• Utveckling och lärande

Arbetssätt

Den pedagogiska miljön utformas både inomhus och utomhus med stor tillgänglighet för barnen för att stimulera dem i deras utveckling och lärande. Flera förskolor satsar på gemensam matsal för att barnens aktiviteter ska kunna pågå endast med mindre avbrott. Barnens självkänsla stärks genom att de får själva välja och ta för sig av den mat som serveras. Matsituationen bidrar också till en ökad dialog mellan barn och pedagog och blir ett viktigt inslag för barns språkutveckling. I en del förskolor får barnen möjlighet att vistas mellan olika avdelningar för att kunna välja stationer med varierande aktiviteter utifrån sitt eget intresse och utvecklingsnivå.

Pedagogerna får idéer genom studiebesök och erfarenhetsutbyte med andra förskolor i skilda nätverk att utveckla den pedagogiska ute- och inommiljön. Gårdarna organiseras med material som stimulerar barnens lek, upptäckarglädje och lusten att utforska. Närmiljön i bostadsområdet används också som en pedagogisk utemiljö.

Genom en stor medvetenhet har förskolorna utvecklat den språkpedagogiska miljön, med lättåtkomligt pedagogiskt och språkutvecklande material, pussel, spel och läshörnor med tillgång till litteratur på svenska och olika modersmål. Barnen får möta skriftspråket genom att bokstäverna i alfabetet är väl synliga och används genom barnens namn på krokar, muggar, teckningar och när pedagogerna skriver meningar som barnen diktar. För att ytterligare främja barns intresse för den skriftspråkliga världen har förskolorna regelbundet bokat in besök på stadsdelens båda folkbibliotek. Sagoberättande både på modersmål och på svenska är en självklar aktivitet i verksamheterna och möten med barnbibliotekarien har också varit återkommande inslag vid biblioteksbesöken.

Språkförskolornas pedagoger är en språkförstärkande resurs som samverkar med förskolorna bl a i sagoprojekt och olika tema-arbeten. De planerar och genomför språkutvecklande aktiviteter med 4-5-åringar från Tenstaförskolorna.

Samtliga förskolor har deltagit i föreläsningar med språkkonsulent Veli Tuomela med fokus på de vuxna som språkliga förebilder och vikten av ett språkutvecklande arbetssätt. Ett antal förskolor har haft intern kompetensutveckling och handledning av Veli Tuomela i språkutvecklande arbetssätt. Pedagogerna arbetar språkutvecklande genom att använda och benämna föremål och händelseförlopp med korrekta ord och begrepp och utvecklade meningar.

Området modersmål i förskolan har prioriterats. Flera förskolor inkluderar modersmålsstöd i det dagliga arbetet. Arbetet sker i modersmålsgrupper där barn med samma modersmål tillsammans med modersmålspedagog får utveckla språket. Samverkan med föräldrarna är en viktig del i arbetet för att stärka barnens utveckling av modersmålet.

Tre förskoleenheter har tillsammans med BVC under året deltagit i ett pilotprojekt för tidig upptäckt av barn med språkstörning. En vägledning har utarbetats under ledning av forskaren och logopeden Eva-Kristina Salameh, Språkens hus i Malmö. Vägledningen är en handledning om hur förskolorna metodiskt ska gå tillväga för att tidigt kunna upptäcka barn med språkstörning. Pilotförskolorna ska under hösten 07 konkret använda vägledningen i arbetet och därefter sker en uppföljning och revidering av dokumentet.

Olika dataprogram som främjar barns lärande och utveckling används i det dagliga arbetet. Samtliga förskolor beskriver användandet av material som stimulerar och

uppmuntrar lusten att lära och utforska den skriftspråkliga och matematiska världen. Ett uppskattat tillskott inom området matematik i förskolan har ”Matematikverkstad” i Tensta bibliotek varit. Ett rum för lärande där barnen tillsammans med pedagoger utforskar den matematiska världen. Förskolorna tar tillvara matematiken i olika vardagssituationer som att mäta och väga, vid dukning och vid sorteringsövningar. Flera förskolor har inrättat egna matematikverkstäder.

Stadsdelens språkpedagoger arbetar språkutvecklande med barngrupper genom musik, rytmik rörelse, dramalek, rim och ramsor och sånger på olika språk. Genom handledning stödjer de pedagogernas förhållningssätt och språkutvecklande arbete med barnen. Flera barngrupper representeras av barn både från Spånga och Tensta. Detta är ett medvetet arbete för att främja barns och vuxnas möten med olika språk och kulturer och för att se olikheter som en tillgång.

Verksamheterna har utvecklat området naturvetenskap i förskolan. Flera pedagoger arbetar med att låta barnen få ställa hypoteser, experimentera och dra slutsatser utifrån ett undersökande arbetssätt.

Förskolorna har alla någon form av naturutflykter eller trädgårdsgrupper genom vilka barnen lär sig om årstidsväxlingar, ekologiska samband och miljötänkande. De arbetar konkret med förståelsen kring kretsloppet i form av plantering, växande och skördande samt vid kompostering och källsortering. Några förskolor samarbetar med parklekarna kring området djur och natur. Lilla Fältskolan vid Eggeby Gård erbjuder förskolegrupper lärande och utforskande natur- och miljöaktiviteter och stärker förskolornas arbete inom detta område. Ett område som efterfrågats och utökats under året är utomhusmatematik. Barnen får prova på praktiska räkneexempel kopplade till naturen.

Många förskolor har flitigt utnyttjat det kulturella utbud som planeras vid särskilda kulturombudsmöten och erbjuds varje förskola. Förskolorna gör också regelbundna besök på kulturinstitutioner samt ordnar egna återkommande kulturella aktiviteter.

Resultat

Förskolornas lärande inom miljö präglas av att rummen utmanar barnens kreativitet och nyfikenhet. Barnen blir kreativa problemlösare genom att den pedagogiska miljön inbjuder till detta. Förskolornas utomhusmiljö förändras ständigt utifrån barnens behov och utrymme för lek. Några förskolor har i samråd med föräldrar öppnat utomhus på morgnarna för att barnen ska ges ytterligare utrymme för fri lek.

Barnens språk- och identitetsutveckling har stärkts. Barnens förmåga att uttrycka sig på svenska har ökat. Det lustfyllda lärandet lockar barnen till att uttrycka sig på svenska vilket bidrar till att barnens ordförråd och begreppsinslämning stärks.

Barnens kognitiva och språkliga nivå har utvecklats genom att barnen utmanas i att argumentera och beskriva händelseförlopp.

Musiklekar, rytmik, rörelse och dramalek har också medverkat till en förbättrad kroppsuppfattning, koordination och kommunikativ förmåga och språkpedagogerna är en viktig resurs i detta arbete.

Barns ordförråd ökar och flerspråkiga barns språkutveckling har förbättrats vilket påvisas genom pedagogernas observationer, pedagogiska diskussioner, barnintervjuer, analys- och mätmetoder och dokumentationer. Den pedagogiska dokumentationen har utvecklats som ett verktyg i att följa barns läroprocesser. Förskolornas satsningar på kompetensutveckling inom området pedagogisk dokumentation fortsätter.

Språkpedagogerna beskriver i sina kvalitetsredovisningar att barngruppernas pedagoger genom återkommande handledning utvecklat sitt språkutvecklande arbetssätt. Förskolornas pedagoger uttrycker att de ökat sin kompetens inom området att främja barns språk- och identitetsutveckling samt att de blivit tryggare i sin roll som pedagogiska ledare i barngrupperna.

Förskolorna har tydligt utvecklat området modersmål i förskolan genom att inkludera de flerspråkiga pedagogernas kompetens i det dagliga språkutvecklande arbetet och en tydlig utveckling av barnens modersmål har skett. Stadsdelens förskolor finns representerade i stadens nätverk "Flerspråkiga barn i förskolan" och förskolorna har ett eget nätverk med modersmålspedagoger som träffas regelbundet. Riktlinjer för flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling har utarbetats av modersmålspedagogerna i samverkan med förskolechefer och utvecklingsstrateg. Modersmålspedagogerna utvecklar sitt arbete genom erfarenhetsutbyte med andra stadsdelars modersmålspedagoger. Trots det medvetna arbetet med att utveckla modersmålet i förskolan återstår arbetet med att tillgodose utvecklingen av en del minoritetsspråk eftersom det inte finns tillgång till modersmålspedagoger i tillräcklig omfattning.

Flera förskolor framhåller att barnens självförtroende och kommunikativa förmåga har ökat. De vågar sjunga, tala och uttrycka tankar och idéer inför andra samt hålla i samlingar själva. Barnen vågar ifrågasätta, tänka kritiskt, formulera egna teorier och argumentera. Detta är bland annat ett resultat av pedagogernas medvetna förhållningssätt att ge barnen talutrymme, föra en dialog och lyssna aktivt på barnen samt stödja samtal mellan barnen. Flera förskolor redovisar att de äldre barnen kan bokstäver och alfabet, flera barn har knäckt läskoden och behärskar matematiska spel och kan utföra olika matematiska problemlösningar i de vardagliga rutinerna. De yngre barnen kan identifiera bokstäver och känner igen sitt namn och kan utföra enklare matematiska spel och pussel.

Förskolorna påvisar att barnen blivit mer medvetna om kompostering och har större kunskap om naturens kretslopp och barnen visar ett större intresse för natur

och miljö. Hälsofrämjande aktiviteter integreras tydligt i verksamheternas arbete. Lek och rörelse samt fruktmellanmål dagligen är prioriterade områden för barns hälsa och välbefinnande. Ekonomipersonal har lärt sig mera om väl sammansatt kost för barn genom att de deltar i regelbundna köksmöten och seminarier om barns hälsa.

Bedömning och analys av måluppfyllelse

Den pedagogiska miljöns utformning både inomhus och utomhus har lett till att barnen ges större möjlighet att välja aktivitet och material. Även om förskolorna har kommit långt inom detta område sker en ständig utveckling av den pedagogiska miljön.

Många olika metoder för språkutveckling återfinns i enheternas kvalitetsredovisningar, men det behövs ytterligare kompetensutveckling för användning av metoder att mäta resultat av språkutveckling. Arbetet med att utveckla de språkliga miljöerna och att höja språkmedvetenheten bland pedagogerna genomsyrar alla verksamheter men arbetet måste fortsätta att utvecklas.

Förskolorna har kommit långt i arbetet med metoder för dokumentation. Denna dokumentation tydliggör verksamheten för föräldrar och andra besökare. Goda exempel på användningen av portfoliopärmar för att visa på barnets utvecklingsprocess finns men detta arbete behöver förfinas och utvecklas. Medvetenheten om att använda pedagogisk dokumentation av inlärningsprocesser har ökat, men eftersom det upplevs som svårt att synliggöra själva processen i dokumentationen, behövs mer kompetensutveckling på området. Satsningen på regelbunden handledning i hur personalen på ett mer medforskande och vägledande sätt ska kunna visa barnen på nya möjligheter i inlärningsprocessen bör fortsätta. Ett tydligt stöd i detta arbete är den pedagogiska handledning som är pedagogistans speciella kompetensområde. Det pedagogiska ledarskapet har fått en mer framträdande roll i strävan att nå en högre måluppfyllelse i verksamheterna. Vi ser att måluppfyllelsen är hög inom området utveckling och lärande och att förskolorna arbetar metodiskt med reflektion som ett verktyg i analysarbetet för att nå en högre måluppfyllelse.

• Inflytande och ansvar

Arbetsätt - Barns inflytande

I samtliga förskolor kan barnen på olika sätt påverka sin vardag utifrån fasta ramar och rutiner. Det kan handla om val av aktiviteter, temaarbeten, inköp av en del material, val av sånger och böcker att läsa, att välja mat och påverka matsedeln. Det kan också handla om att barn får vara med och påverka innehållet i det pedagogiska arbetet, inom miljön, bestämma gemensamma regler som ska gälla i

barngruppen och att hålla i egna samlingar. Några förskolor har särskilda ansvarsområden som barnen väljer utifrån eget intresse.

Barnen får utifrån eget intresse arbeta med olika projekt och vid samlingar dela med sig av sina erfarenheter och upptäckter. Att få experimentera, tänka och fundera, utmana resultatet och dra slutsatser ger barnet inflytande över sitt eget lärande. Några förskolor låter barnen planera och genomföra aktiviteter för sina föräldrar med stöd av pedagogerna.

Personalens lyhördhet och den dagliga dialogen mellan barn och personal används vanligtvis för att fånga upp barnens intressen och önskemål. För att utveckla och träna barnens förmåga till inflytande använder personalen även barnenkäter och barnintervjuer.

Arbetsätt - Föräldrars inflytande

Information och dialog med föräldrar sker t.ex. genom

- flexibla inväpningsperioder med föräldradeltagande
- föräldraråd, föräldramöten, föräldraenkäter, utvecklingssamtal och spontana samtal.
- utvecklingsplaner och individuella utvecklingssamtal
- dialog med barn och föräldrar utifrån dokumentation av den dagliga verksamheten
- skriftlig information i form av veckobrev, månadsbrev, terminsbrev, broschyrer och hemsida
- daglig dialog och information vid hämtning och lämning av barnen
- drop-in-fika, öppet hus, vernissage, gårdsfester, knytkalas och aktivitetsstationer
- arbetsgrupper vid planering och genomförande av föräldramöten och olika gemensamma ”fixar”aktiviteter på förskolan.
- mångkulturella aktiviteter planerade av föräldrar

Resultat

Resultat som kunnat påvisas genom dessa arbetsätt är bland annat att barnen är medvetna om sin egen betydelse i verksamheten och hur de kan påverka, att de är mer kreativa och tar större ansvar. Barnen blir också mer motiverade och entusiastiska när deras förslag och idéer förverkligas. Bedömningsgrunder för resultaten är bland annat observationer, barnintervjuer, utvecklingssamtal och barnenkäter.

Värdet av en fungerande dialog med föräldrarna framhålls av många förskolor. God kommunikation upplevs som en förutsättning för en bra samverkan för inflytande och delaktighet. Flera förskolor redovisar att vid en ökad tillgänglighet

för föräldrarna så ökar föräldrarnas intresse av att vara mera delaktiga i verksamhetens utformning.

Några förskolor arbetar på att förbättra informationen och ser över hur dialogen med föräldrarna kan öka.

Bedömning av analys av måluppfyllelse

Jämfört med förra året finns det en större medvetenhet om värdet av inflytandet från barn och föräldrar kring det pedagogiska innehållet även om redogörelserna för barns inflytande fortfarande en hel del fokuserar på barns trivsel och välbefinnande. Många förskolor är på god väg och börjar i fler situationer fundera över barnens reella inflytande och vad de kan bidra med och vara delaktiga i. Formerna för inflytande finns men bör utvecklas. Arbetet med att på ett bättre sätt involvera föräldrarna i förskolornas kvalitetsarbete ska utvecklas.

• Samverkan (intern och extern)

Arbetsätt

Vid en gemensam chefsdag den 17 oktober 2006, för förskola och grundskola, togs beslutet att fortsätta "Röda tråden" om hur arbetet i de pedagogiska verksamheterna löper som en röd tråd under barnens/elevernas utbildningstid.

Gemensamma möten har skapats för att diskutera övergången och för att ge ökad kunskap om varandras verksamhetsområden. Inplanerade möten i varandras kalendarium och gemensamma planer har tagits fram för att inskolningsprocessen ska ges ett tydligt utrymme.

Innan själva överlämnandeprocessen påbörjas har förskolan utvecklingssamtal med barnens föräldrar. Det är viktigt att föräldrarna är delaktiga i förberedelsearbetet kring övergången till skolan och att de får ge sitt samtycke till den information som förskolan avser att lämna till skolan.

Ansvariga pedagoger i förskolan och ansvariga lärare i förskoleklass träffas under året för att diskutera barnens lärande i förskolan. Barnens portfolio är ett viktigt verktyg för att visa på barnens utvecklingsprocesser under förskoletiden. Barnen får besök av förskoleklassens lärare och därefter gör barnen ett antal skolbesök under vårterminen innan kommande skolstart. Några förskolor har en fortsatt dialog med lärarna under barnets första tid i förskoleklassen.

Förskolorna samverkar med varandra genom olika nätverk i stadsdelen och i staden. Samverkan sker utifrån olika pedagogiska inriktningar och teman. Förskolor med delat ledarskap arbetar medvetet för att hitta naturliga samverkansområden såsom gemensamma kompetensutvecklingsinsatser, pedagogisk dokumentation och pedagogiska profiler. Exempel på extern samverkan är med olika institutioner/aktörer i staden och i närliggande kommuner.

Resultat

Enstaka förskolor har ett förtroendefullt samarbete med förskoleklass, skola och fritidshem för att stödja barnens livslånga lärande. Ett mera tydligt samarbete har under året utvecklats mellan stadsdelens förskolor och grundskolor i syfte att utveckla den "röda tråden". Detta har lett till att samverkan förskola – grundskola tydligt formerats.

Verksamheternas viljeinriktning är att fortsätta dialogen och utveckla området samverkan förskola – grundskola utifrån det pedagogiska innehållet.

Bedömning och analys av måluppfyllelse

Samverkan fungerar väl i några av de åtta samverkansgrupperna mellan förskola och grundskola men fortfarande finns flera hinder i dialogen som måste övervinnas. En kontinuitet i arbetet måste säkerställas och därför anordnas samverkanskonferenser två gånger om året.

ÖVRIG UPPFÖLJNING**AV FÖRESLAGNA UTVECKLINGSOMRÅDEN I 2006 ÅRS
KVALITETSREDOVISNING**

Ett medvetet pedagogiskt utvecklingsarbete pågår inom de målområden som finns beskrivna i läroplan, förskoleplan och stadsdelens verksamhetsplan och har gett resultat. För merparten av de utvecklingsområden som redovisas krävs längre tid men nedan anges hur långt förskolorna kommit inom respektive område.

- Ledarskapsutveckling och stadsdelens modell för förskolechefernas kompetensutveckling.

Resultat och måluppfyllelse

Det pedagogiska ledarskapet utvecklas och synliggörs tydligt i verksamheternas arbete och organisation. Genom att använda reflektion som ett verktyg i sitt ledarskap utvecklas verksamheterna till lärande organisationer. Stadsdelens modell för förskolechefernas ledarskapsutveckling har bidragit till utvecklingen av reflekterande arbetsplatser och arbetet har fortsatt prioritet.

- Utveckla arbetet med enheternas beskrivning av resultat och analys kopplade till målen.

Resultat och måluppfyllelse

Det syns en tydlig utveckling av resultat- och analysarbetet men det krävs mera tid och kompetensutveckling för att kunna beskriva en ökad måluppfyllelse.

- Mål och arbetssätt för barns reella inflytande och en större medvetenhet om förhållningssätt till barns delaktighet i läroprocessen.

Resultat och måluppfyllelse

Många goda exempel på barns reella inflytande är synliggjorda. Barnens inflytande över sitt eget lärande är ett område som bör utvecklas och prioriteras.

- Satsningar på utveckling av förskolornas inne- och utemiljöer.

Resultat och måluppfyllelse

Förskolorna har kommit långt inom området. Pedagogerna är lyhörda för barnens behov och förändrar och utvecklar ständigt den pedagogiska miljön.

- Strategier för arbetet med genusperspektivet.

Resultat och måluppfyllelse

Flera förskolor beskriver detta som ett område som de inte lyckats arbeta kontinuerligt med. Förskolornas strategi är att ge området prioritet och satsa på kompetensutveckling i genusarbete.

- Individuella utvecklingsplaner och pedagogisk dokumentation för varje barn.

Resultat och måluppfyllelse

Enheterna utvecklar ständigt detta område. Pedagogisk dokumentation i form av portfolio är ett fortsatt prioriterat område. Erfarenhetsutbyte mellan stadsdelens förskolor pågår och fortsätter. Den pedagogiska dokumentationen måste utvecklas och visa på barns lärandeprocesser som ger en återkoppling till barnen och som är underlag för reflektion i fortsatt planering av verksamheten.

- Beredskap och strategier för att stödja barnens modersmål.

Resultat och måluppfyllelse

Samtliga förskolor arbetar med modersmålsstöd för de flerspråkiga barnen. En ständig dialog förs mellan såväl förskolechefer som pedagoger i syfte att hitta goda modeller för detta arbete. Ett utvecklingsområde som fortsättningsvis ska prioriteras.

- En utveckling av observationsmetoder för barns språkutveckling och analys av barns språkutveckling.

Resultat och måluppfyllelse

Förskolorna observerar barns språkutveckling men analysarbetet måste utvecklas. Kompetensutveckling för arbetslag i performansanalys (språkutvecklingsanalys) är planerad med början våren 2008.

Olika arbetssätt som främjar utvecklingsarbetet är: satsningar på kompetensutveckling inom respektive utvecklingsområde, nätverk, samarbete med Lärarhögskolan, samarbete med folkbiblioteken, samverkan med kulturarbetare, lokala utbildningsinsatser i samverkan med Utvecklingscentrum och med Lilla Fältskolan vid Eggeby Gård, pedagogisk och individuell handledning/Quintennalutbildning, rektorsutbildning samt dialog med avdelningsledning kring barns utveckling och lärande.

ÅTGÄRDER FÖR UTVECKLING

Den resultatenhet som i inspektörsrapporten 2007 fick tydliga underlag för åtgärder och utvecklingsinsatser beskriver förändringsarbetet tydligt i kvalitetsredovisningen.

I kvalitetsredovisningarna för läsåret 06-07 uttrycker verksamheterna själva viktiga områden för det fortsatta utvecklingsarbetet. Den sammanfattande analysen är att ett fortsatt utvecklingsarbete återstår inom följande områden:

- Enheternas implementering av likabehandlingsplanen
- Utveckla arbetet med enheternas beskrivning av resultat och analys kopplade till målen.
- Ledarskapsutveckling och stadsdelens modell för förskolechefernas kompetensutveckling
- Mål och arbetssätt för arbetet med genusperspektivet.
- Mål och arbetssätt för barns utveckling av den skriftspråkliga och matematiska världen
- Individuella utvecklingsplaner och pedagogisk dokumentation för varje barn.
- Beredskap och strategier för att stödja barnens modersmål
- En utveckling av observationsmetoder för barns språkutveckling och analys av barns språkutveckling.
- Mål och arbetssätt för barns reella inflytande och en större medvetenhet om förhållningssätt till barns delaktighet i läroprocessen.
- Mål och arbetssätt för föräldrars inflytande och delaktighet